

MSF:n peruskirjan kritiikki

1. Johdanto

Jos MSF:ssä halutaan saada aikaan muutos, sen on alettava peruskirjan¹ muuttamisesta.

Peruskirjalla on ansionsa esimerkiksi siinä, miten se määrittelee MSF:n yhteisrintamaluonteen. Mutta kokonaisuutena peruskirja on pikemminkin este MSF:n kehittymiselle.

Valtaosin peruskirjan periaatteet ovat pyöreitä, kauniilta kuulostavia mutta tyhjiä tai hyvin tulkinnanvaraisia fraaseja.

Monet periaatteet ovat ristiriidassa paitsi keskenään niin myös MSF:n tärkeimmän, yhteisrintamaluonteen määrittelevän periaatteen kanssa, jolle niiden pitäisi olla alisteisia.

Periaatteet on kirjoitettu sekavasti, eri aiheita koskevat asiat on sotkettu keskenään, samaa asiaa toistellaan useissa eri kohdissa ja fraasit hämärtävät myös niiden selkeiden kannanottojen merkitystä, jotka selittävät MSF:n erityisluonnetta.

Fraasien ja ristiriitaisuuksien avulla peruskirja vaatii kaikkia MSF:ään osallistuvia järjestöjä hyväksymään näkemyksiä, jotka ovat ristiriidassa MSF:n yhteisrintamaluonteen kanssa.

Peruskirja suhtautuu kielteisesti demokratiaan. MSF:llä ei ole lainkaan sääntöjä eikä sen peruskirjassa edes mainita kansainvälistä neuvostoa, jolle sen omien sääntöjen mukaan kuuluu MSF:n strateginen johto.

MSF:n kehittämisen suurin este on se, ettei peruskirjasta ole mahdollista käydä MSF:n piirissä kaikille MSF:n toiminnasta kiinnostuneille avointa demokraattista keskustelua.

2. MSF:n peruskirjan ansioita

MSF:n peruskirjassa löytyvät ainekset aidon yhteisrintaman periaatteita noudattavalle, uusliberaalin globalisaation vastustajille tarkoitetulle aatteelliselle keskustelufoorumille.

(a) MSF:n peruskirjan periaatteista keskeisin kuvaa mielestämme oikein MSF:n perusluonnetta yhteisrintamana:

”Maailman sosiaalifoorumi on avoin kohtaamispaikka uusliberalismia, pääomien maailmanvaltaa ja mitä tahansa imperialismin muotoa vastustavien järjestöjen ja ihmisten kesken.” (Kohta 1)

¹ World Social Forum Charter of Principles,
http://www.forumsocialmundial.org.br/main.php?id_menu=4&cd_language=2.

Kohdassa tuodaan esiin se, mikä MSF:n toiminnassa mukana olevia yhdistää.

Käytetyt käsitteet ”uusliberalismi”, ”pääomien maailmanvalta” ja ”imperialismi” ovat riittävän yksiselitteisiä, yleispäteviä ja yleisesti hyväksyttyjä. Ne liittyvät toisiinsa ja selittävät toisiaan. Ne eivät leimaa käyttäjiään minkään nimenomaisen aatteellisen suuntauksen kannattajaksi.

(b) Peruskirjassa MSF:n tehtävä yhteisrintamana määritellään seuraavasti:

”Maailman sosiaalifoorumi on avoin kohtaamispaikka – joka tarjoaa mahdollisuuden keskinäiseen pohdintaan, demokraattiseen väittelyyn, ehdotusten muotoiluun, kokemusten vapaaseen vaihtoon –.” (1)

”Maailman sosiaalifoorumi on keskusteluareena ja siten aatteellinen liike, joka synnyttää uutta ajattelua ja levittää pohdintojaan avoimesti.” (11)

Peruskirjassa todetaan edelleen, että MSF:n toiminta on ”pysyvä prosessi” eikä ”rajoitu yksinomaan sitä tukeviin tapahtumiin”(2). – MSF:stä piti siis peruskirjan mukaan tulla pysyvä aatteellisen keskustelun foorumi. Tavoite oli ja on oikea ja ainoa mahdollinen.

(c) Täysin oikein on myös, että MSF ei pyri monopolisoimaan uusliberaalin globalisaation vastaista liikettä:

”Maailman sosiaalifoorumi – ei pyri olemaan maailmanlaajuista kansalaisyhteiskuntaa kokonaisuudessaan edustava elin.” (5)

” – ei se pyri olemaan ainoa toiminnan ja kanssakäymisen muoto osallistuvien liikkeiden ja organisaatioiden välillä.” (6)

3. MSF:n peruskirjan pahin puute: monitulkintaiset fraasit

MSF:n päätunnuksen – ”toisenlainen maailma on mahdollinen” – todenperäisyydestä ”lausuttiin” peruskirjan mukaan ”vakaumus” MSF:n ensimmäisessä tapaamisessa Porto Alegressa (2). – Mihin perusteluihin tukeutuen ”vakaumus” ”lausuttiin”? Entä millainen tuo ”toisenlainen maailma” on? Miten siihen päästään? – Peruskirja ei vastaa mihinkään noista kysymyksistä. Se on sitäkin paradoksaalisempaa, kun peruskirjassa ilmoitetaan MSF:n tuovan nimenomaan ”konkreettiseen toimintaan sitoutuneet organisaatiot ja liikkeet” ”paikallistasolta kansainväliselle tasolle” rakentamaan yhdessä tuota määrittelemättä jäänyttä ”toisenlaista maailmaa” (8).

Peruskirjaan on siroteltu muitakin MSF:lle ja sen toimintaan osallistuville järjestöille asetettuja, kauniilta kuulostavia tavoitteita: ”maailmanlaajuinen yhteiskunta” (1), ”solidaarinen globalisaatio” (4), ”demokraattiset kansainväliset järjestelmät” (4), ”todellinen, osallistuva demokratia” (10) ja ”uudenlainen maailma solidaarisuuden hengessä” (14).

Mitään näistäkään tavoitteista ei määritellä. Millään niistä ei myöskään ole vakiintunutta, yleisesti hyväksyttyä merkitystä. Ne ovat sisällyksettömiä fraaseja, joille voidaan antaa lähes millainen merkitys tahansa. Uskoaksemme niistä on MSF:n osanottajienkin piirissä niin erilaisia tulkintoja, etteivät ne aina lainkaan kohtaa toisiaan. Käsityksemme mukaan

useimmista niistä on jopa mahdotonta esittää sellaista järkevää tulkintaa, jonka kaikki MSF:n osanottajat voisivat hyväksyä.

Vielä eräs esimerkki peruskirjan fraasitehtailusta: Peruskirjan mukaan MSF pyrkii vahvistamaan kansallisia ja kansainvälisiä yhteyksiä sellaisten organisaatioiden välille, jotka ”niin julkisesti kuin yksityisestikin lisäävät kapasiteettia vastustaa väkivallattomasti maailmassa käynnissä olevaa epäinhimillistämisen prosessia” (13). – Ajatus on varmasti kaunis, mutta kuinka moni MSF:ään osallistuva järjestö tunnistaa tästä muotoilusta oman toimintansa? Kuinka moni järjestö on omissa ohjelmallisissa asiakirjoissaan määritellyt toimintansa näin hämärästi? Kuinka moni rakentaa kansainvälisiä yhteyksiään tällaisten tavoitteiden pohjalta?

Kansainväliseen neuvostoon pyrkiviä järjestöjä vaaditaan hyväksymään peruskirja, vieläpä kirjallisesti. Peruskirjan hyväksymistä vaaditaan myös MSF:n tapaamisissa esiintyviltä valtio- ja puoluejohtajilta. Hyväksyessään peruskirjan hämärine, tulkinnanvaraisine fraaseineen kukaan ei itse asiassa tiedä, mitä hän hyväksyy – paitsi että hän osoittaa alistuvansa sokeasti despotiaan.

4. MSF:n peruskirja rikkoo yhteisrintamaperiaatetta vastaan

Demokraattisen yhteisrintamapolitiikan perusedellytys on, että rintaman peruseriaatteen, sen poliittinen päätavoite ja menetelmät joilla siihen pyritään, on määriteltävä mahdollisimman selkeästi. Kannanottojen tulisi perustua käsitteisiin, joilla on täsmällinen ja yleisesti hyväksytty sisältö.

Peruseriaatteissa olisi esitettävä vain yhteisrintaman toiminnan kannalta välttämättömät näkemykset. Niiden ei pitäisi sisältää avoimia tai julkilausumattomia kannanottoja, jotka eivät liity rintaman yhteisesti sovittuihin tavoitteisiin ja joista ei mitään yksimielisyyttä vallitse.

Yhteisrintamalla on oltava yhteisesti hyväksytyt säännöt. Säännöissä on oltava täsmälliset jäsenkriteerit sekä säädökset johdon valinnasta, vastuusta ja mahdollisesta erottamisesta. Tällaiset vaatimukset asetetaan virallisesti toimiville järjestöille jokaisen sivistysvaltion lainsäädännössä.

Ilman yllä mainittuja periaatteita on yleispoliittisessa yhteisrintamassa mahdotonta organisoida demokraattista toimintaa tai keskustelua.

MSF:n peruseriaatteen eivät täyty noita kriteerejä.

MSF:n peruskirjan kohdassa 1 esitetyn, sen luonnetta määrittelevän tärkeimmän periaatteen – uusliberalismia, pääomien maailmanvaltaa ja imperialismia vastustavien kohtaamispaikka – pitäisi määrätä kaikkia muita periaatteita. Peruskirjan monet kohdat ovat kuitenkin ristiriidassa sen kanssa.

(a) Peruskirjassa todetaan, että aikakausi on vaihtunut tai vaihtumassa:

”Sosiaalifoorumin päämääränä on solidaarisen globalisaation voitto: uusi vaihe maailmanhistoriassa –.” (4)

Maailmanhistorian uuden vaiheen piirteitä kuvaillaan seuraavasti:

” – – vaihe – – jossa kunnioitetaan kaikkien kansojen kaikkien kansalaisten universaaleja ihmisoikeuksia – –.” (4)

Peruskirjassa todetaan myöhemmin edelleen:

”Maailman sosiaalifoorumi – – rohkaisee osallistujaorganisaatioita ja liikkeitä – – ottamaan toimintansa lähtökohdaksi planetaarisen kansalaisuuden.” (14)

Näkemyks aikakauden vaihtumisesta on mielestämme oikea. Ja vaatimus universaaleista ihmisoikeuksista on poliittisena vaatimuksena tullut paitsi ajankohtaiseksi niin välttämättömäksi. ”Planetaarisen kansalaisuuden” käsite kuvastaa mielestämme sekin oikein tämän ajan haastetta: ihmisten on liityttävä (myös) yksilöinä maailmanlaajuisesti yhteen pohtimaan ratkaisuja globaaleihin ongelmiin.

Kaikki mainitut muotoilut ovat kuitenkin ristiriidassa MSF:n yhteisrintamaperiaatteen kanssa.

Maailmassa on paljon sellaisiakin uusliberalismia, pääomien maailmanvaltaa ja imperialismia vastustavia organisaatioita ja ihmisiä, joiden mielestä emme elä uutta vaihetta maailmanhistoriassa eikä sellainen ole alkamassakaan edes universaalien ihmisoikeuksien kunnioittamisen myötä tai jota eivät kannata yksilöiden merkityksen korostamista siten kuin peruskirjassa tehdään. – Peruskirja sulkee tällaiset järjestöt ja ihmiset pois MSF:n toiminnasta.

(b) MSF kokoaa yhteen ”maailmanlaajuisen yhteiskunnan rakentamiseen tähtääviä – – liikkeitä – –.” (1)

Mitä tarkoittaa ”maailmanlaajuinen yhteiskunta”? Jos se ei ole pelkkä tyhjä fraasi, voiko se tarkoittaa muuta kuin itsenäisten valtioiden lakkauttamista tai ainakin niiden merkityksen heikkenemistä jonkin uuden, ylikansallisen yhteenliittymän rinnalla?

Tällaista tulkintaa tukee peruskirjan 4. kohta, jossa väitetään kansallisten valtioiden ”hyväksyvän” ”ylikansallisten suuryritysten ja niiden intressejä palvelevien kansainvälisten instituutioiden komennossa etenevät ”globalisaatioprosessit”.

Tosiasiassa maailmassa on kuitenkin valtioita, joiden hallitukset vastustavat uusliberalismia. Tällaisten valtioiden johtajia on esiintynyt MSF:n tapaamisissa – ei ”yksityishenkilöinä”, vaan omana itsenään, valtionpäämiehinä, viimeksi Bolivian presidentti Evo Morales Dakarissa.

Esittämällä kansallisvaltioiden roolin kansainvälisessä politiikassa pelkästään kielteisessä valossa peruskirjan laatijat yrittävät vaivihkaa syöttää MSF:n osanottajille omia kielteisiä näkemyksiään valtioista ”toisenlaisen maailman” malliksi. Tällaisten näkemysten sisällyttäminen peruskirjaan on ristiriidassa MSF:n yhteisrintamaperiaatteen kanssa.

(c) ”Mikään puolue – – ei voi osallistua foorumiin.” (9.)

Kielto on ristiriidassa MSF:n yhteisrintamaperiaatteen kanssa. Sehän sulkee MSF:n toiminnan ulkopuolelle nekin puolueet, jotka vastustavat uusliberaalia globalisaatiota. –

Osallistumiskielto hajottaa uusliberaalin globalisaation vastaista yhteisrintamaa.

Ei voi välttyä vaikutelmalta, että puolueille asetettu kielto liittyy sekin peruskirjan laatijoiden kielteiseen suhtautumiseen valtioihin. Puolueethan toimivat valtioiden parlamenteissa ja jopa hallituksissa.

Sitä paitsi: millä perusteella jokin organisaatio luokitellaan poliittiseksi puolueeksi ja jokin toinen kansalaisjärjestöksi? Ongelma on yhteiskunnallis-filosofinen ja tieteellinen ja siitä on eri koulukuntien – ja varmasti MSF:n osanottajienkin – piirissä monta erilaista mielipidettä.

Ja kuka MSF:ssä tekee tuon luokittelun? Siitä ei peruskirjassa ole mitään sääntöjä.

Puolueiden jäsenet – ”hallitusten ja lainsäädäntöelinten edustajat” – saavat osallistua MSF:n tapahtumiin ”yksityishenkilöinä”. Mitä tuo tarkoittaa? Pitääkö heidän salata puoluekantansa? Pitääkö heidän jättää sanomatta sellaiset mielipiteensä, jotka ovat yhteneviä heidän edustamansa puolueen kantojen kanssa? Sitä paitsi puolueiden edustajia osallistuu MSF:n tapahtumiin myös kansalaisjärjestöjen kautta. Pitääkö heidän silloinkin käyttäytyä ”yksityishenkilöinä”? Kielto on järjetön ja mahdoton valvoa – silkkaa mielivaltaa.

(d) ”Mikään – – sotilaallinen organisaatio ei voi osallistua foorumiin.” (9.)

Tämäkin kielto rikkoo MSF:n yhteisrintamaperiaatetta.

Edistykselliset järjestöt ja ihmiset ovat kautta aikojen tunnustaneet, että on olemassa oikeutettua, itsepuolustuksellista aseellista toimintaa. Myös kansainvälinen oikeus ja YK tunnustavat aseellisen hyökkäyksen kohteeksi joutuneen valtion oikeuden puolustautua aseellisesti.

Pääomien maailmanvaltaa ajava imperialismi toteuttaa uusliberaalia globalisaatiota myös laittomien hyökkäyssotien avulla. On järjetöntä sulkea tämän globalisaation avoimesti väkivaltaisen muodon uhreiksi joutuneet ja sitä vastustavat voimat MSF:n ulkopuolelle.

Ja mikä on sotilaallinen organisaatio, mikä ei? Monet vapautusliikkeet jakautuvat poliittiseen ja sotilaalliseen siipeen. Entä miten suhtautua järjestöihin, jotka kansainvälisen lain ja YK:n periaatteiden pohjalta kannattavat jotain vapaustaistelua imperialistista hyökkäystä vastaan ja tekevät solidaarisuustyötä aseellista taistelua käyvän vapautusliikkeen hyväksi?

Ja kuka MSF:ssä vetää rajan tässä suhteessa hyväksytyn ja torjutun organisaation tai toiminnan välille? Tämänkään mielivaltaisen, perustelemattoman kiellon toteuttamisesta ei peruskirjassa ole mitään sääntöjä.

(e) Peruskirjan mukaan MSF ”vastustaa kaikkia – – reduktionistisia näkemyksiä taloudesta, kehityksestä ja historiasta.” (10.)

Mitä tämä tarkoittaa? – Muotoilua on vaikea tulkita muuten kuin että peruskirja kieltää historismin – josta voidaan käyttää myös nimitystä ”dialektinen historianfilosofia”. Peruskirja ottaa siis MSF:n kaikkien osanottajien nimissä kantaa sellaisten maailmanhistoriallisesti tunnettujen ja tunnustettujen ajattelijoiden kuten Platon, Aristoteles, Kant, Hegel ja Marx edustamaa historianfilosofiaa vastaan ja esimerkiksi Karl Popperin edustaman näkemyksen puolesta.

Peruskirjassa ei kerrota, miten MSF noita reduktionistisia näkemyksiä vastustaa tai miksi pääomien maailmanvallan vastustaminen vaatii vastustamaan niitä. Peruskirjassa ei myöskään kerrota, kuka MSF:ssä määrittelee sen, mikä näkemys on ”reduktionistinen”, mikä ei. – Kannanotto on silkkaa mielivaltaa ja täysin yhteisrintamaperiaatteen vastainen.

5. Pysyvä aatteellinen keskustelufoorumi vai käytännön kokemusten vaihtoa tapaamisissa?

Peruskirjassa on korostetusti esillä pyrkimys tehdä MSF:stä pysyvä ”keskusteluareena ja siten aatteellinen liike” (11). Peruskirjan mukaan MSF:n toimintaa, ”vaihtoehtojen etsimistä ja rakentamista”, ei voida rajoittaa ”sitä tukeviin tapahtumiin”, vaan se on ”pysyvä prosessi” (2).

Kanta on perusteltu. Yksittäisissä suurtapahtumissa, joissa paikalla saattaa olla tuhansia järjestöjä, kymmeniätuhansia virallisia edustajia ja varmasti ainakin yhtä paljon virallisesti edustettuna olevaan järjestöön kuulumattomia yksityishenkilöitä, on mahdotonta järjestää yleiskeskustelua. Pienemmät keskustelut MSF:n tapahtumissa taas jäävät rajoittuneiksi ja irrallisiksi, ellei niitä ole mahdollista jatkaa tapahtuman jälkeen ja yhdistää muihin käytyihin keskusteluihin.

Mutta aatteellisen keskustelufoorumin rinnalla tuodaan esiin kuvaa MSF:stä säännöllisesti toistuvana tapahtumana, jossa organisaatiot ja yksilöt ovat ”vuorovaikutuksessa” keskenään vaihtaakseen kokemuksia käytännön toiminnasta ja suunnitellakseen tulevaa käytännön toimintaa. Tässä esimerkki jälkimmäisestä:

”Osallistujien välinen vuorovaikutus on foorumin painopiste. Erityisen tärkeää vuorovaikutus on kaikessa toiminnassa, jossa yhteiskunnallisesti valmistellaan taloudellisen ja poliittisen toiminnan keskittämistä ihmisten tarpeiden kohtaamiseen ja luonnon kunnioittamiseen, niin nykytilanteessa kuin tulevia sukupolviakin ajatellen.”
(12)

Jompaakumpaa tai molempia noista pyrkimyksistä esitellään kohdissa 1, 2, 8, 9, 11, 12 ja 13, enemmän tai vähemmän sekaisin. Peruskirja on siis hyvin ristiriitainen painotuksissaan.

Uskoaksemme ”kokemusten vaihto” ja ”vuorovaikutus” jäävät helposti tyhjiksi eivätkä johda mihinkään, ellei perustana ole aatteellinen väittely.

Aatteellinen väittely merkitsee, että kokemusten vaihtoon ja vuorovaikutukseen otetaan mukaan myös menneet sukupolvet – edellinen yritys kumota pääomien maailmanvalta ja rakentaa ”toisenlainen maailma”, 1900-luvun sosialistinen projekti. Eihän historia – varsinkaan aatehistoria – ala meistä.

Aatteellisen väittelyfoorumin organisoiminen on suuri haaste – uskoaksemme vaikeampi kuin käytännön kokemusten vaihtoon keskittyvien tapahtumien järjestäminen. Se on eräs syy, miksi tuosta tavoitteesta on MSF:ssä kokonaan luovuttu.

Tavoite olikin mitä ilmeisimmin sekin pelkkä fraasi, jonka asettamia vaatimuksia peruskirjan laatijat eivät pysähtyneet miettimään.

Ensinnäkään peruskirjassa ei mainita sanaakaan siitä, miten aatteellinen keskustelu olisi organisoitava ja miten sitä pitäisi jäsentää tai valvoa. Siitä puuttuvat kokonaan säännöt, joita aatteellisessa väittelyssä olisi noudatettava.

Toiseksi MSF lupaa peruskirjassa edistää toimintaansa osallistuvien järjestöjen vuorovaikutusta vain yhdellä konkreettisella tavalla, levittämällä niiden ”päätöksiä” ”verkostojensa kautta” (7). Tietääksemme tuotakaan ei ole tehty – ei ainakaan MSF:n virallisella sivustolla. Eikä ihme – ketä sellainen kiinnostaisi?

Kolmanneksi pysyvä aatteellinen keskustelufoorumi tarvitsee tuekseen opintotoimintaa.

Peruskirja on itse esimerkki huonosta keskustelukulttuurista. Siinä leimataan ”reduktionismi” rinnastamalla se totalitarismiin, ilman että kumpakaan niistä määritellään tai rinnastusta perustellaan. Lisäksi siinä annetaan ymmärtää, että ne, joilla on ”reduktionistisia näkemyksiä taloudesta, kehityksestä ja historiasta”, tavalla tai toisella vastustaisivat ”ihmisoikeuksien kunnioittamista, todellisen, osallistuvan demokratian harjoittamista sekä rauhanomaisia suhteita tasa-arvon ja solidaarisuuden nimissä”(10).

Lisäksi peruskirjassa kielletään puolueiden osallistuminen foorumiin, myös sen ”demokraattiseen väittelyyn”. Puolueilla on yleensä kokonaisvaltaisia aatteellisia näkemyksiä yhteiskunnasta ja niiden ohjelmat ovat parhaimmillaan aatteellisia yhteenvetoja niiden kokemuksista edustamiensa yhteiskunnallisten ryhmien etujen ajamisessa.

MSF:n perustamisen jälkeen sen sisällä ja ulkopuolella on käyty keskustelua siitä, voisiko ja pitäisikö MSF:stä tulla ”foorumien foorumi” tai ”verkostojen verkosto”. Kansainvälisessä neuvostossa tuota keskustelua ei – ainakaan sen kokousraporttien mukaan – ole käyty.

Peruskirjan epämääräiset ja ristiriitaiset muotoilut ovat tehneet MSF:n strategiasta päättävälle johdolle helpoksi luopua vähin äänin tavoitteesta kehittää MSF pysyväksi aatteellisen väittelyn foorumiksi ja tehdä siitä sen sijaan vuosittain toistuva, käytännön kokemusten vaihtoon keskittynyt tapahtuma.

6. MSF:n peruskirja suhtautuu kielteisesti demokratiaan

Peruskirjassa MSF:ää kuvaillaan, ”kohtaamispaikaksi” (1) tai ”areenaksi” (8, 9, 11, 12), siis tilaksi, vastakohtana liikkeelle tai organisaatiolle.

Jos näkemykselle MSF:stä tilana halutaan antaa jokin järkevä sisältö, se voi tarkoittaa vain opinto-, tutkimus- ja väittelyfoorumia. Sellainen on todellakin keskustelevalta, ei päätöksiä tekevä elin. Siksi sen osanottajat eivät tarvitse järjestödemokratiaa, demokraattisia keskusteluperiaatteita kyllä.

Peruskirjan laatijat käyttävät määrittelyään MSF:n tapaamisista kohtaamispaikkana hyökätäksään demokratiaa vastaan. Demokratiaan välttämättä kuuluvat äänestyspäätökset ja erilaisten näkemysten välinen ”valtataistelu” tuodaan esille pelkästään kielteisessä valossa.

Peruskirja suorastaan ylpeilee sillä, ettei MSF:ssä noudateta demokratiaa:

”Maailman sosiaalifoorumien tapaamisia ei kutsu kokoon itsetarkoituksellisesti

Sosiaalifoorumi päätöksiä tekemänä elimenä. – – Foorumin osanottajia ei kutsuta tekemään äänestyspäätöksiä julistuksista tai toimintaehdotuksista, jotka sitoisivat kaikkia tai osanottajien enemmistöä ja jotka määrittelisivät kiinteästi foorumin kannan päättävänä elimenä. Foorumi ja sen kokoontumiset eivät siten muodosta mahdollisuutta osanottajien väliseen valtataisteluun –.” (6)

Peruskirjan laatijat sekoittavat tässä kaksi eri asiaa: toisaalta ”foorumin” MSF:n tapahtumia järjestävänä organisaationa ja toisaalta MSF:n ”kokoontumiset”. ”Kokoontumisissa” ei tarvita eikä tehdä ”kaikkia sitovia” päätöksiä, kun sen sijaan MSF:n johdossa tarvitaan ja tehdään niitä. Kun ”sosiaalifoorumi” – siis MSF:n johto – kutsuu kokoon ”Maailman sosiaalifoorumin tapaamisia” mutta ei käynnistä pysyvää keskustelufoorumia, se on jo toiminut ”pätöksiä tekemänä elimenä” ja tehnyt ”kaikkia sitovia” päätöksiä MSF:n toiminnan strategisesta suuntautumisesta.

Peruskirja tuo demokratiaan kuuluvat ”äänestyspäätökset” ja näkemysten ”valtataistelun” esiin kielteisessä valossa oikeuttaakseen sen, ettei MSF:n osanottajilla ole lainkaan sananvaltaa päätöksiin MSF:n strategisesta suuntautumisesta.

Sananvaltaa ei ole, koska MSF:llä ei ole sen enempää yksilö- kuin yhteisöjäseniäkään eikä siten myöskään jäsendemokratiaa. Siitä syystä osanottajat eivät voi osallistua ”äänestyspäätöksiin” tai ”valtataisteluun”. Peruskirja vähättelee demokratiaa, koska MSF:ssä ei demokratiaa ole.

MSF:n strategisesta linjasta päättävästä johdosta peruskirjassa ei mainita sanaakaan, ei johdon tehtävistä, sen valintamenettelystä ja valintakriteereistä, sen edustavuudesta tai tilivelvollisuudesta.

MSF:ssä strateginen päätösvalta kuuluu muodollisesti kansainväliselle neuvostolle: oman määritelmänsä mukaan se ”esittää johtavaa osaa politiikan suuntaviivojen ja MSF:n strategisten suuntien määrittelyssä.”²

Kun jäseniä ja jäsendemokratiaa ei ole, kansainvälinen neuvosto on itse valinnut itsensä ja täydentää itse itseään. Se on myös itse laatinut säännöt itselleen ja hyväksynyt ne itse.

Myös neuvosto määrittelee itsensä ”paikaksi” ja esittää peruskirjan tavoin demokratian kielteisessä valossa.³ Se tarkoittaa, että kuten MSF:n osanottajien kohdalla, neuvostossakin päätösvalta on siirretty muualle, neuvoston tapauksessa näkymättömälle sisäpiirille, joka valmistelee kokoukset, johtaa niitä ja määrää puheenaiheet, vaikka päätökset neuvostossa tehdäänkin muodollisesti konsensuksella.

On ymmärrettävää, ettei peruskirjassa esitellä MSF:n päätöksentekotapaa. Sen ilmeinen epädemokraattisuus ei näyttäisi kovin kauniilta ”todellisen, osallistuvan demokratian harjoittamista” puolustavan foorumin periaatteiden joukossa.

7. Peruskirjasta puuttuvat säännöt menettelystä, jolla sitä olisi mahdollista muuttaa

² IC – Nature, responsibilities, composition and functioning, http://www.forumsocialmundial.org.br/main.php?id_menu=4_2_2_1&cd_language=2.

³ Sama.

Jokaisen organisaation ohjelmallisissa asiakirjoissa on pykälää, joita ei ole lupa muuttaa, koska niissä tiivistyy organisaation ominaislaatu. Niistä on oltava hyvin laaja ja luja yksimielisyys mukana olevien tahojen keskuudessa.

Jos keskeisistä periaatteista ja tavoitteista vallitsee yksimielisyys ja kaikki organisaatioon jäseniksi haluavat ja jäsenkriteerit täyttävät jäsenehdokkaat ovat tasapuolisesti edustettuina, voidaan pitää oikeutettuna, että kaikkia tuleviakin osanottajia sitovia, muuttumattomia periaatteita ja sääntöjä hyväksytään jo toiminnan alkaessa.

Ehdoton edellytys on, että päätöksenteko tapahtuu kaikissa vaiheissa demokraattisesti, niin että kaikki jäsenkriteerit täyttävät osanottajat saavat yhtäläisin oikeuksin osallistua keskusteluun ja sitä seuraavaan päätöksentekoon.

MSF:n peruskirjaa hyväksyttäessä tilanne ei ollut miltään osin tuollainen. Peruskirja hyväksyttiin vuonna 2001 pienessä piirissä ja hyvin lyhyen käsittelyn jälkeen.

Kun on kysymys organisaatiosta, joka osallistuu tavalla tai toisella yhteiskunnalliseen toimintaan, sen ohjelmallisissa asiakirjoissa ja säännöissä ei voi olla montakaan sellaista kohtaa, jota ei ole mahdollista muuttaa.

MSF:ään tuo pätee enemmän kuin useimpiin muihin yhteiskunnallisiin liikkeisiin. MSF:n peruskirjakin määrittelee MSF:n luonteen ja toimintaympäristön hyvin muuttuvaksi.

Peruskirjan mukaan MSF pyrkii ”uuteen vaiheeseen maailmanhistoriassa” (4). Se etsii uusia ja vaihtoehtoisia toiminta- ja organisaatiomuotoja, joista ei ole aikaisempaa kokemusta.

Peruskirjassa todetaan edelleen, että MSF:n toiminta muuttuu ensimmäisen suurtapaamisen jälkeen: ”Porto Alegren ensimmäinen sosiaalifoorumi oli aikaan ja paikkaan sidottu tapahtuma. Tästä eteenpäin – se tulee olemaan pysyvä prosessi.” (2) Toisin sanoen peruskirjassakin todetaan, että MSF:n toimintaa pyritään peruskirjan laatimisen jälkeen viemään uusille, ennen kokemattomille urille.

MSF on laaja, kansainvälinen yhteiskunnallinen liike, ”maailmanlaajuinen prosessi” (3), kuten peruskirjassa myös todetaan. Se toimii hyvin erilaisissa oloissa eri maissa, alueilla ja maanosissa. Kaikkialla sen toimintaan on tulossa mukaan uusia ja erilaisia yhteiskunnallisia voimia ja mielipidesuuntauksia. Ja kaikkialla sen toimintaympäristö on muutoksen tilassa.

MSF:n määrittelemisen ”prosessiksi” (3, 14) , jopa ”pysyväksi prosessiksi” (2), voi tarkoittaa monia eri asioita. Se lienee kuitenkin selvää, että se tarkoittaa jonkinlaista jatkuvaa muutosta.

Ei siis ole millään lailla perusteltavissa, että peruskirjan muotoilut on lyöty lopullisesti lukkoon.

Peruskirjan muuttamisesta on periaatteessa mahdollista yrittää saada päätös aikaan kansainvälisessä neuvostossa, mutta onnistumisen mahdollisuudet ovat vähäiset: kansainvälisen neuvoston jäsenet ovat kirjallisesti hyväksyneet peruskirjan ja neuvostoon kuuluvat järjestöjensä edustajina myös peruskirjan laatijat. Päätökset neuvostossa tehdään yksimielisesti, konsensuksella.

Se, että peruskirjan muuttaminen on käytännössä mahdotonta, on ristiriidassa peruskirjan

demokratiaa ja moniarvoisuutta korostavien kohtien kanssa. Samoin se on ristiriidassa kohdan 6 kanssa, jonka mukaan ”kellään ei ole valtuuksia esittää kantoja kaikkien foorumin osanottajien nimissä”. Peruskirjan laatijat ovat ottaneet itselleen nuo valtuudet antamatta foorumin osanottajille mahdollisuutta vaikuttaa noihin kannanottoihin.